

A DOBÓ ISTVÁN VÁRMÚZEUMBAN

2018.06.11 – 2019.12.11

között

megvalósult

EFOP 3.3.2-16-2016-00341 számú
projekt szakmai tevékenységének
áttekintése

A projekt szakmai vezetője: Szalainé Király Júlia
a Dobó István Vármúzeum
irodalomtörténész muzeológusa, a múzeumpedagógiai és
közművelődési osztály vezetője

A projekt címe: „A végek dicsérete”
Pályázati azonosító: EFOP-3.3.2-16-2016-00341

A TERVEZETT FEJLESZTÉS CÉLJAI

A Dobó István Vármúzeum egyik legfontosabb küldetése, hogy a felhalmozott tárgyi örökséget és az egyedülálló műemléki környezetet sokoldalúan, élményszerűen bemutassa. A múzeum küldetésének fontos eleme, hogy az ide látogató gyermekek is maradandó élménnyel távozzanak az egri vár falai közül. Múzeumpedagógiai foglalkozásaink során nem csak szolgáltatunk, hanem ízlést formálunk, üzenetet közvetítünk. A múzeumok felé támasztott elvárás, hogy közösségi, oktató terek, a múzeumi közművelődési programok helyszínei is legyenek.

Múzeumpedagógiai foglalkozásaink eddig is nagy érdeklődésre tartottak számot. Mindannyian fontosnak érezzük a megújulást, s külön öröm, hogy megélnék az érdeklődés a helyi iskoláktól múzeumunk felé. Reményeink szerint tovább nő az érdeklődés a múzeumpedagógiai órák iránt, s ezen keresztül a múzeum iránt, mélyül a kapcsolat a pedagógus társadalommal, s végső soron a hozzánk látogatókból múzeum iránt érdeklődő, a múzeumügy mellett elkötelezett felnőttek válnak.

Múzeumpedagógiai foglalkozásainkhoz tartozó segédeszközeink és szemléltető eszközeink meghatározó elemei bemutatóinknak. A fegyver- és öltözet bemutatók szervesen illeszkednek a foglalkozások menetébe, és nagy sikert aratnak a gyerekek körében. Műtárgymásolatainkat szívesen próbálják ki, örömmel használják. Új témáinkhoz kapcsolódóan is számos ilyen eszközt terveztünk és szereztünk be, melyeket nagy sikerrel alkalmaztunk.

2018. tavaszán megkezdtük a múzeumpedagógiai foglalkozások tematikájának és módszertanának kialakítását, az óravázlatok összeállítását. Szakmai műhely alakult, amely április 23-án 16.00 órai kezdettel ült össze. Részt vettek rajta azoknak az iskoláknak a képviselői, akikkel együttműködési szerződést kötöttünk a pályázat írásakor. Valamennyi intézmény kifejezte abbéli szándékát, hogy továbbra is együtt kíván működni intézményünkkel és részt kívánnak venni a projektben. A műhely hosszú távon kihat arra, hogy a múzeumok eredményes támogatói legyenek a köznevelésnek.

A pályázat remek lehetőséget nyújt arra, hogy a projektoktatás gyakorlatát kipróbáljuk, jó, hosszú távon eredményes, máshol is használható gyakorlatokat alakítsunk ki.

A most kidolgozott és megtartott programok hosszabb távon beépülnek a múzeum kínálatába – kínálatbővülés

Már kihalófélben lévő mesterségeket, eljárásokat tanulunk és alakítunk át oktatási programmá. Ezért van szükség arra, hogy felkészült mesterekkel dolgozzunk, illetve olyan szakmai, demonstrációs eszközöket halmozzunk fel, amelyek az eredményességet segítik, a hitelességet erősítik.

A múzeum hiteles hely, minőségbiztosítási feladatokat láthat el azzal, hogy kizárólag megbízható, kipróbált mesterekkel dolgozik.

A mesterek választásánál nem csak az a szempont, hogy az adott mester jól végezze munkáját, megfelelő mesterségbeli tudással rendelkezzen, hanem az is, hogy bizonyos pedagógiai érzékkel is megáldott legyen, hogy érthetően, egyszerűen át tudja adni tudását.

Fontos célkitűzésünk, hogy a sorba új egységeket vonjunk be. Több foglalkozást tervezünk a történeti, hadtörténeti, irodalomtörténeti és a néprajzi gyűjteményhez kapcsolódóan, mert számos, az oktatásban is hangsúlyos kompetenciát fejleszthetünk, illetve szorosan kapcsolódhatunk az iskolai tananyaghoz. Erősíteni kívánjuk a vármúzeum oktatási-képzési szerepét, célunk, hogy a múzeumpedagógiai tevékenység a közoktatást támogató egységes alapelvként valósuljon meg. Sajátos adottságainkra építve mélyíteni szeretnénk közösségi szerepünket, és a nem-formális és informális tanulás helyszínékként is hatékonyabban szeretnénk működni. Tervezünk olyan múzeumi órákat, melyek összhangban állnak a formális oktatás kompetenciafejlesztő céljaival. (Gárdonyi Géza életműve – anyanyelvi kommunikáció, Így éltek... – szociális és állampolgári kompetencia, stb...) Reményeink szerint még szorosabb kapcsolatot tudunk kialakítani a helyi és környékbeli pedagógustársadalommal, s a folyamatos kommunikáció lehetővé teszi mind a múzeum, mind pedig a diákok számára gyümölcsöző együttműködést. Új típusú foglalkozásokat is beindítunk. Lehetőséget biztosítunk arra, hogy hátrányos helyzetűek is részt vehessenek foglalkozásainkon. Ugyancsak nagy az igény, hogy nyári időszakban is biztosítsunk lehetőséget a múzeum megismerésére. Ezeket a programokat a már sikeresen működő vártábor mintájára alakítjuk ki, és új tematikus múzeumi táborok beindítását tervezzük.

Legfontosabb célunk hogy ápoljuk az egri vár kultuszát, megszeretessük a múzeumot, múzeumbarát látogatókat neveljünk

A múzeumpedagógiai különlegessége a „kézbe vehetőség”, a személyes megtapasztalás és a közösségi élmény. Ezek azok a tevékenységek, amelyekkel felvehetjük a versenyt a digitalizált, számítógépes, „instant” fogyasztói szemlélettel. A múzeumi környezetben elsajátított ismeretek maradandóbbak, mélyebben épülnek be a gyerekek tudásába. Programjaink lebonyolításakor rugalmasságra törekszünk, alkalmazkodunk az iskolai osztályok időbeosztásához. A játék komolysága, a múzeum nyugodt légköre, a felfedezés élményének biztosítása, a sajátos, különleges

szemléltető és demonstrációs eszközök hozzájárulnak a különböző kompetenciák fejlesztéséhez, ugyanakkor a gyerekek neveléséhez is.

LEGFONTOSABB NEVELÉSI CÉLOK

Erkölcsei nevelés – az embert körülvevő világ lényegének megismerése, a múltban élt hősök példamutatása.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés – nemzeti kultúra és a szűkebb környezet kultúrájának megismerése, történelmi személyiségek munkásságának megismerése, megbecsülése, hazaszeretet, a haza védelme, a lakóhely, az otthon szeretete

Állampolgárságra, demokráciára nevelés – Nemzeti öntudat és kohézió, összhang az egyéni célok és a közösségi célok között

Az önismeret és társas kultúra fejlesztése – érzelmek hiteles kifejezése, mások helyzetébe történő beleélési képesség, empátia, kölcsönös elfogadás

A családi életre nevelés – Gárdonyi családi életének, családokról szóló műveinek bemutatásán keresztül lehetőség nyílik a harmonikus családi élet, mint követendő példa bemutatására

A testi és lelki egészségre nevelés – egészséges testi és lelki állapot örömteli megélése, társas viselkedés szabályozása

KIVÁLASZTOTT TÉMATERÜLETEK ÉS A HOZZÁJUK KAPCSOLÓDÓ TEVÉKENYSÉGEK

Az alábbiakban felvázolt témák és tevékenységek nagy része új foglalkozás, így fejlesztjük kulturális szolgáltatásunkat, illetve növeljük programkínálatunkat. Az új foglalkozások összeállításánál két fontos szempontot vettünk figyelembe: az iskolák igényeit, a tananyaghoz való szoros kapcsolódást, illetve azt, hogy – felhasználva a múzeum sokoldalúságát, gazdag gyűjteményei nyújtotta lehetőségeket – minél szélesebb programkínálatból választhassák ki partnereink a nekik leginkább tetsző programokat. Fontos alapelv volt az egyes kompetenciák fejlesztése mellett az is, hogy gazdag ismeret-és tudásanyagot nyújtsunk a gyerekeknek. Minden foglalkozástípushoz terveztünk úgynevezett műhelymunkákat is elsősorban az ismeretek eredményes rögzítése miatt, illetve így kívánjuk kibontakoztatni a kreativitást, az önkifejező képességeket, az innovatív gondolkodást és nem utolsósorban a motiváltság is erősebb. Ugyancsak tervezzük azt, hogy a mesterségeket bemutató mesterembereket hívunk meg, akik be tudják mutatni az adott történelmi szakma eszközeit, „remekeit” is. Számos mesterség kihalófélben van, a 24. órában vagyunk ahhoz, hogy bemutassuk ezeket. A múzeumi környezet, a múzeumi műtárgyak, a műtárgymásolatok,

műhelymunkák során alkalmazott autentikus eljárások különlegessé, egyedivé teszik a foglalkozásokat, s nem csak szolgáltatásbővülés történik, hanem minőségi fejlődés is megvalósul. Számos foglalkozásunk még múzeumi berkeken belül is hiánypótló tevékenység, (pl.: kékfestés, papírmerítés) melyek során a múzeumi környezet, az eljárások hitelessége máshol nem elérhető lehetőséget nyújt ahhoz, hogy az adott tananyagot a gyerekek változatos módszerekkel sajátíthassák el. Ezen eljárások bemutatásával bizonyos pályaaorientáció is zajlik, a gyerekeket a kreatív ipar nyújtotta lehetőségek felé irányítjuk.

Havi szakkör

PAPÍRTÓL A KÖNYVIG

5 alkalom, 2x45 perc

A foglalkozás sorozat célja, hogy a résztvevő diákokat bevonjuk a művészeti igényességű kézműves tevékenységekbe. A központi téma a papír megjelenésének, elterjedésének és felhasználásának története.

A hagyományos papírmerítés technikájának megismerésétől elindulva a középkori kódexfestészetten keresztül a könyvnyomtatás korába érkezünk.

Végül a kézi könyvkötés történetével, technikájával foglalkozunk.

1. alkalom - Papírmerítés

Téma:

A foglalkozáson bemutatásra kerül a „Szép fehér művészet”, a papír megjelenésének és elterjedésének a története. A diákok megismerik a kétezer éves ősi technológiát, annak változásait, hogyan módosult, míg Kínából elterjedt egész Európában. Az alapanyagok, a készítés munkafolyamata és a szükséges eszközök kerülnek bemutatásra.

A foglalkozás második felében a hagyományos papírmerítés technikájának megismerése következik gyakorlati tevékenység során. A mesterség fogásait Vincze László papíripari mérnök a Szentendrei Papírmerítő műhely alapítójától leshetik el a gyerekek. Korhű eszközök segítségével kipróbálhatják ennek az ősi mesterségnek a fogásait, majd saját merített papírt készítenek.

Fejlesztendő kompetenciák

Szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív képesség: az információ rendszerezése, információ feldolgozás, érzéki tapasztalás fenntartása, erősítése, esztétikai érzék fejlesztése.

Kapcsolódási pontok

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: történeti korok, korszakok.

Technika, életvitel és gyakorlat: anyagalakítás, hagyományos foglalkozások, szakmák.

Természetismeret: környezettudatosság, fenntarthatóság.

Vizuális kultúra: felületképzés

2. alkalom - Kódexek világa

Téma:

A középkori szerzetesi kultúra egyik fontos része a kódexek készítése. A foglalkozás célja ezeknek a kézzel írott középkori könyveknek a bemutatása. Milyen anyagokat és eszközöket használtak a scriptorok, az illuminátorok, kik is voltak ők? Szó esik még pergamenről, pennáról és tintákról, iniciáléről és miniatúrákról.

A bemutatás során műtárgymásolatok segítenek minket az ismeretszerzésben.

A diákoknak alkalmuk nyílik rá, hogy az iniciálék gazdagon rajzolt, különleges színvilágában is elmélyedjenek, majd megfessék saját miniatúrájukat.

Fejlesztendő kompetenciák

Az önismerettel összefüggő kompetenciák: önkifejezési készség, önállóság, kreativitás, alkotóképesség fejlesztése.

Kapcsolódási pontok

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: történeti korok, korszakok.

Magyar nyelv és irodalom: különböző kultúrák eltérő szemléletének megtapasztalása, szöveg és kép viszonyának, megfigyelése.

Technika, életvitel és gyakorlat: hagyományos foglalkozások, szakmák.

Vizuális kultúra: nem vizuális jellegű információk (pl. események, tevékenységek, jellemzők) képi tömörítése

3. alkalom - Könyvnyomtatás kora

Téma:

Az óra bevezető részében a könyvnyomtatás kialakulásával és ennek történelmi jelentőségével foglalkozunk. Igyekszünk feltárni, hogy európai feltalálásának mik voltak a társadalmi és művelődési hátterei.

A régi nyomtatott könyvek a sokszorosító művészetek legkorábbi emlékeit tartalmazzák. Elsőként a magasnyomtatás technikája jött létre, amelynek egyik igen korai változata volt a fadúcos nyomtatás.

A foglalkozás második felében fametszet készítés munkafolyamatának fázisait ismerjük meg. A gyakorlati munka során találkozhatnak a diákok ezzel a különleges technikával. Fadúc másolatok

segítségével kipróbálhatják a lapnyomó (függőleges) préssel történő sokszorosítást vagy a kézi nyomtatást.

Fejlesztendő kompetenciák

Érzéki tapasztalás erősítése, finommotorikus kézesség, kézügyesség fejlesztése.

Kapcsolódási pontok

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: történeti korok, korszakok.

Technika, életvitel és gyakorlat: hagyományos foglalkozások, szakmák.

Magyar nyelv és irodalom: a művészeti ágak mellérendelt viszonyainak megtapasztalása

Vizuális kultúra: rajzos-szöveges dokumentumok létrehozása

4. alkalom - Nyomtatott könyvek díszítése

Téma:

Ezen a foglalkozáson áttekintjük röviden a grafika és a könyvnyomtatás kapcsolatának történetét, amelyben különböző korokból származó rézmetszet, rézkarc technikával készült képek másolatai segítenek minket.

Ezután Herczeg István grafikusművész szakmai vezetésével ismerhetjük meg ezeket a sokszorosító grafikai eljárásokat a következőként:

Az erre az alkalomra készített terv bemutatása, a tervezés szempontjai, indoklások.

A fém-metszetek és maratott eljárások különbségei, a technikai módszerek alkalmazásának indokai, a művészi tudatosság és a technikai megoldások összhangja.

Történelmi és kulturális háttér indokok, a művészi alkotás és az adott technikák összhangja, esztétikai és üzenethordozó lehetőségeik.

A ma használatos papírpénzeken megjelenő metszetes technikák.

Fejlesztendő kompetenciák

Esztétikai-művészeti tudatosság, kreativitás, alkotó magatartás kialakítása. Vizuális sűrítés és kiemelés fogalmának ismerete, megfelelő alkalmazása.

Kapcsolódási pontok

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Művészeti korstílusok és irányzatok kötődése a társadalmi, kulturális háttérhez.

Magyar nyelv és irodalom: Szöveg és kép viszonya. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel. Szó szerinti és metaforikus jelentés.

Vizuális kultúra: A vizuális kifejezés eszközeinek használata. A kompozíció meghatározó elemei

5. alkalom - Kézi könyvkötészet

Téma:

A diákok ezen a foglalkozáson megismerhetik a könyvkötés művészetének rövid történetét. Különböző kötéstípusokat hasonlítunk össze, majd áttekintjük milyen eszközökkel, gépekkel, szerszámokkal dolgoznak a kézi könyvkötészetben.

A mesterség gyakorlati alkalmazásának megismerése Vincze Kristóf könyvkötőmester gyakorlati bemutatója segítségével történik. Ennek során megismerkednek a gyerekek a könyvkészítés folyamatával és annak anyagaival, műveleteivel. Lehetőségük lesz gyakorlatban is kipróbálni egy-egy különleges mesterségbeli fogást.

Fejlesztendő kompetenciák

Technológiai kompetencia, közvetlen tapasztalatszerzés, az anyagokkal való érintkezés, az érzékenységének fokozása, kreatív problémamegoldás.

Kapcsolódási pontok

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: történelmi korszakok.

Vizuális kultúra: Változatos anyag- és eszközhasználat a tárgykészítés során.

Technika, életvitel és gyakorlat: hagyományos foglalkozások, szakmák.

Nevelési, oktatási célok

- értékrend megalapozása
- hagyományos szakmák, foglalkozások megismerése
- művészeti ágak mellérendelt viszonyának megfigyelése
- önkifejezés –szóban, írásban, alkotásokban
- kompozíció meghatározott elemeinek bemutatása
- változatos anyag és eszközhasználat alkalmazása
- sikerélményhez juttatás

Hadtörténeti szakkör

A VÉGEK DICSERETE

Múzeumi óra – 15.fő, 5 alkalom, 2x45 perc/alkalom

Ez az öt alkalmas sorozat betekintést nyújt a 16-17. századi harcászatba. Az első három alkalom egy-egy fegyvernemet mutat be, először a gyalogságot, majd a lovasságot és végül a tüzérséget. A negyedik alkalom során az előző órákra építve egy stratégiai szerepjátékra kerül a sor, ahol a csoport két csapatra válik szét és a megismert fegyvernemek közül állítják össze a seregeiket és mérik össze tudásukat. Az utolsó alkalom a várépítést és a várharcászatot mutatja be.

1. Alkalom

A gyalogság

A gyalogság rövid történeti összefoglalóját követően a különböző XVI. századi gyalogos egységek kerülnek bemutatásra. Külön részletes ismertetésen belül ismerik meg a német Landsknecht katonák történetét, az általuk használt fegyvereket, egy-egy sereg felépítését, valamint az általuk használt harctéri technikákat. Ezt követően a magyar hajdúkról történik ugyanilyen szisztémájú bemutatás. Mindkét esetben bemutatjuk a katonák viseletét és fegyverzetét nem csak képeken, hanem másolati fegyvereken, ruhadarabokon keresztül.

Interaktív elemek:

- korabeli fegyverek kiosztása, kézbevétele
- a foglalkozáson megismert alakzatok gyakorlati alkalmazása
- pikás formációk, gyalogsággal, illetve lovassággal szemben

2. Alkalom

A lovasság

A gyalogság történetét követő órán a lovasság kerül előtérbe. A foglalkozás elején a nehézlovasság történetéről esik szó, közösen megbeszélve annak előnyeit és hátrányait. Ezt követően bemutatásra kerül egy kis film, amiben láthatja a csoport, hogy a tűzfegyverek megjelenése miben változtatták meg a lovasság szerepét a csatatereken. Ezután a XVI-XVII. századi Európa birodalmainak lovasegységei kerülnek részletes ismertetésre. Majd a nyugat-európai és a kelet-európai lovasság közti különbségeket mutatjuk be a felszereléseiken keresztül.

Interaktív elemek:

- korabeli lovasokat ábrázoló metszeteket kell a csoportnak két részre osztani, aszerint, hogy nyugati vagy keleti lovasról van szó
- korabeli lovassági felszerelések másolatainak bemutatása
- a fegyvereket kézbe is vehetik, megnézhetik

3. Alkalom

A tüzérség

A foglalkozás alatt a diákok csapatokra oszlanak és szituációs játék keretén belül ismerkednek meg a kora újkori tüzérséggel. A bevezetésben a tüzérség mai szerepével ismerkednek meg. Ezután a csapatokon belül a diákoknak választani kellett egy-egy mesterséget, ami a tüzérséghez kapcsolódik (tűzmester, szekeresz, ács, munkás). A csoport különböző feladatokat old meg és a feladatmegoldást mindig egy-egy mester vezeti. A feladatokon keresztül megismerkednek, a lőpor alkotórészeivel, az ágyú részeivel, készítésével, a töltés a menetével és az ágyúk mozgatásával, szállításával. A résztvevők a foglalkozás végén oklevelet kapnak, három különböző minősítésre tehetnek szert (bombardarius, coadjutor, fartis canonis)

Interaktív elemek

- munkafüzet, benne különböző feladatokkal, ábrákkal
- karakterválasztás

4. Alkalom

A harcmező

Az első három óra ismereteit felhasználva a negyedik foglalkozáson a diákok két csoportra fognak oszlni, majd ezt követően összeállítják a saját seregeiket a korábban megismert fegyvernemekből (gyalogság, lovasság, tüzérség). Miután ez megtörtént egy téglalap alapú terep két végén sorakoznak fel a seregek. A játék célja, az ellenfél csapatainak megsemmisítése, vagy visszaszorítása a kezdő táborba. A játékot nehezítik a különböző terepviszonyok (domb, erdő, folyó) és az eltérő körülmények segíthetik, vagy megnehezíthetik az adott fegyvernem vagy akár az egész sereg dolgát.

Interaktív elemek:

- szituációs játék
- a csapatnemeket gyakorlati felhasználása

5. Alkalom

Várépítészet, várharcászat

Bevezetesként bemutatjuk a középkori várakon, erdőkön keresztül az erődítési technikákat a X. századtól a XV. századig. Ezt követően bemutatjuk, hogy miért változtatja meg a tüzérség elterjedése a várépítészetet is. Az erődítéstechnika három különböző fázisán keresztül kifejtésre kerül, hogy melyik védmű mire használható. Ezután egy konkrét várostrom kapcsán látják majd az ostromok menetét. A foglalkozás második felében egy szituációs játékban a diákok két csoportra oszlanak, az egyik csapatnak egy középkori várat kell megerősíteniük és ezt kell a másik csapatnak majd

megostromolni.

Interaktív elemek:

- várépítés, erődítés
- ostromtechnikák alkalmazása

Kompetenciák

A szakkör összességében kiegészíti az iskolai tanulmányait a diákoknak, mert a történelmi tényanyag mellett a tanórákon nincs/kevés idő jut a hadtörténetre. A korszak legfontosabb fegyvernemeinek fejlődésén keresztül megértik a tűzfegyverek okozta változást, ez többek közt a mohácsi csatát teszi érthetőbbé. Emellett a foglalkozások során adott plusz információ, a korban használt fegyverek, ruhák bemutatása közelebb hozza a csoportot a kora újkorhoz és annak megértéséhez.

Nevelési, oktatási célok:

- csapatmunkák még jobban összekovácsolják a közösséget
- ruha- és fegyverrekonstrukciókon keresztül élményszerűbb lesz az adott korszak
- kiegészítve az iskolai tananyaggal érthetőbbé válik egy csata menete
- szituációs játékokon keresztül új ismeretet sajátítanak el
- betekintést nyernek egy-egy katona mindennapjába, életébe

Kulturális óra - Múzeumi óra

ÉPÍTSD FEL A VÁRAT!

5 alkalom, 2x45 perc

Várépítészet, a védművek alakulása, az egri vár szakrális terei, a színes üvegablakok elterjedése, hadi jelképek és változásai, illetve építészeti stílusok és irányzatok megismerésével foglalkozunk a múzeumi órásorozat keretén belül.

Az ismeretek elsajátítását Dobó István Vármúzeum kiállításai, valamint makettek és animációk segítik.

1. alkalom - Várépítészet

Téma:

A Dobó István Vármúzeum kiállításainak a segítségével a vár építészeti korszakainak megismertetése az elsődleges cél. Mikor és hogyan alakult ki ez az erősség?

Milyen történelmi szerepe és jelentősége volt az évszázadok során?

Milyen források állnak a mai kutatók rendelkezésére, amelyek a megismerést segíthetik?

A foglalkozás során alaprajzokat és metszetrajzokat, útleírásokat elemzünk, megfigyelve a valós térbeli helyzetek és a különböző stílusú rajzok egyezését. Megbeszéljük a kettő közötti eltérések okait. Ezután korabeli rajzokat másolva a diákok elkészíthetnek egy metszetrajzot.

Fejlesztendő kompetenciák

Szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív képesség: az információ rendszerezése, információ feldolgozás.

Kapcsolódási pontok

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: művészeti korstílusok és irányzatok kötődése a társadalmi, kulturális háttérhez

Hon- és népismeret: lakóhely

Magyar nyelv és irodalom: különböző kultúrák eltérő szemléletének megtapasztalása, szöveg és kép viszonyának, megfigyelése.

Vizuális kultúra: egyszerű téri helyzetek leírása, megjelenítése.

2. alkalom – A védművek

Téma:

A foglalkozáson a diákok csoportokat alkotva dolgozzák fel a különböző történelmi korok jellegzetes várépítészeti elemeit, keresve az ok-okozati összefüggéseket. Ebben a kiállításokon található makettek és animációk segítik a diákokat. Szó esik a falak, a tornyok, a bástyák, a kapuk alakulásáról, a harcmodor változásáról. A várépítészetben használatos szakkifejezések jelentéséről.

A csoportmunka során összegyűjtött információkról az óra második felében a foglalkoztató teremben számolnak be a társaik előtt, a foglalkozás vezető segítségével, egy általuk kitalált formában (pl. elképzelt úti beszámoló felolvasása, rajzos bemutató, riport, stb.).

Az óra végén óriás puzzle felhasználásával még egyszer megidézzük a vár építészeti korszakait.

Fejlesztendő kompetenciák

A vizuális emlékezet fejlesztése megfigyelés alapján.

Önkifejezési készség, önállóság kreativitás, alkotóképesség fejlesztése.

Kapcsolódási pontok

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: történelmi korszakok.

Technika, életvitel és gyakorlat: tervezés, anyagalakítás.

Matematika: A tér elemei, síkbeli, térbeli alakzatok. Tárgyak tulajdonságainak vizsgálata. Geometriai modellek.

Vizuális kultúra: Különböző korok és kultúrák tárgyi környezetének vizsgálata meghatározott szempontok alapján. Változatos anyag- és eszközhasználat.

3. alkalom – Az egri vár szakrális terei a középkorban

Téma:

A kiállításokon található makettek és interaktív elemek segítségével vizsgáljuk a középkori egyházi építészet jellegzetességeit. Elsősorban az egri vár szakrális tereinek megmaradt emlékanyagát tekintjük meg a várban.

Feladatlap célzott kérdéseinek keresztül igyekszünk minden fontos építészeti fogalmat tisztázni, amivel a tárlaton találkozhatnak a gyerekek.

A foglalkoztató teremben tovább pontosítjuk a legfontosabb alapfogalmakat (pl.: főhajó, mellékhajó, kereszthajó, boltozatok, kapuzatok, ablakok, kápolna, kápolnakoszorú, stb.)

Az egri vár középkori templomainak rekonstrukciós modelljeit felhasználva tanulmányozzuk a megismert szerkezeti elemeket.

A foglalkozás végén a gyerekeknek lehetőségük lesz egy egyszerű építészeti elem elkészítésére papírból.

Fejlesztendő kompetenciák

Az esztétikai-művészi tudatosság kifejeződése a tárgyak, épületek, terek kultúrájában Az épített és tárgyi környezet elemző megfigyelése, finom-motorikus készség, kézügyesség fejlesztése

Kapcsolódási pontok

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: történelmi korszakok.

Technika, életvitel és gyakorlat: tervezés, anyagalakítás.

Matematika: A tér elemei, síkbeli, térbeli alakzatok. Tárgyak tulajdonságainak vizsgálata. Geometriai modellek.

Vizuális kultúra: Egyszerű tértervezés és téralakítás meghatározott célból. Térkapcsolatok, térbeli viszonyok, térbeli tagolódások létrehozása

4. alkalom – Üvegablakok

Téma:

Az üveglablak művészet az építészethez kapcsolódó díszítő művészet. Az ólomüvegeken átszűrődő napsugár különleges hatását a műhely teremben felszerelt áttetsző, színes, korabeli üveglablakokat megidézõ molinókkal tesszük érzékletessé.

Az üveglablakok a történetével, elterjedésével és funkciójával ismerkedünk meg a foglalkozás bevezető részében. A fennmaradt magyarországi, és egri emlékek mellett európai párhuzamokat is elemezzük.

Ennek az alkalomnak a második felében egy üvegműves alkotó művész segítségével az üveglablak készítés technikáját ismerhetjük meg a gyakorlatban.

Fejlesztendő kompetenciák

Esztétikai érzék, finom-motorikus készség, kézügyesség fejlesztése, a művészi kifejezés sokfélesége iránti nyitottság kialakítása

Kapcsolódási pontok

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Művészeti korstílusok és irányzatok

Technika, életvitel és gyakorlat: tervezés, anyagalakítás.

Matematika: egyszerűsített rajz készítése lényeges elemek megőrzésével.

Vizuális kultúra: színelmélet, kompozíciós problémák megoldása

5. alkalom – Hadi jelképek alakulása - Hadizászlók

Téma:

A zászlók különleges tárgyi emlékeként szerepelnek a kiállításokban, leírásokban és a képi emlékeken. Jelképhasználatuk egyedi, anyaguk rendkívül pusztulékony.

A foglalkozás során megismerkedünk történetükkel egy-egy kiválasztott példán keresztül, különös tekintettel a magyar hadizászlókra, de megjelenítünk a 16-17. századból származó török lobogókat is.

A történeti bevezető után lehetősége lesz minden gyereknek egy török, vagy egy magyar hadilobogót megfesteni korhű minta alapján.

Fejlesztendő kompetenciák

A kulturális örökség tudatosítása, a tárgyi emlékek elemzése és értelmezése, esztétikai érzék fejlesztése.

Kapcsolódási pontok

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: történelmi korszakok

Technika, életvitel és gyakorlat: tervezés, anyagalakítás.

Vizuális kultúra: A verbális és a vizuális kommunikáció közötti lényegi különbségek felismerése

Szintani alapok kifejező használata

Nevelési, oktatási célok

- művészeti korstílusok és irányzatok megismerése
- vizuális emlékezet alakítása
- téri helyzetek leírása és megjelenítése
- térkapcsolatok, téri tagolódások létrehozása
- változatos anyag- és eszközhasználat megismerése
- színelmélet, kompozíciós problémák megoldása
- finom-motorikus készség, kéz ügyesség fejlesztése
- értelmi képességek (megfigyelő, felismerő, elemző, szintetizáló) képességek fejlesztése
- értékrend megalapozása
- sikerélményhez juttatás

Múzeumi óra

AHÁNY HÁZ, ANNYI SZOKÁS

20 fő, 5 alkalom, 2x45 perc

A foglalkozás célja a lakóház történetének bemutatása. A hon- és népismeret tantárgyhoz igazodva megalapozza a családot, az otthon, a lakóhely és a szülőföld tiszteletét. Segíti a történelmi tudat kialakulását, más kultúrák megismerését és elfogadását. A vizuális kultúra tantárgyhoz kapcsolódva a térbeli tájékozódást segíti elő a lakóhelyen, saját gyűjtés alapján a látvány térbeli rekonstrukcióját eredményezi.

1. óra

Az első múzeumi óra során a Föld különböző részein kialakult háztípusokat ismerhetik meg, amely során a ház szerkezetének kialakulását mutatjuk be az éghajlat, a természeti környezet, az adott társadalmi kultúra és építési anyagoktól függően.

Bemutatjuk a nomád életmódra jellemző épületek típusait: enyhely, sátor, jurta. Majd a letelepült életmódot folytató barlang, földben lévő, föld felszínén lévő és föld feletti lakhelytípusokat. Sorra vesszük kontinensek szerint az egyes típusok elhelyezkedését.

Interaktív elemek:

- világtérkép és hajléktípusok rajzolása, majd elhelyezése a térben
- etnológiai szállásleírások olvasása, értelmezése

2. óra

A letelepült életmódot folytatók házeit ismerhetik meg Magyarország területéről: jurta, veremház, egysejtű ház, többszattú ház. A Néprajzi Adattárunk felmérési rajzainak másolati példányát kézbe vehetik és az egyes hajléktípusokat funkció, forma, térhasználat, díszítés szerint elemezzük. Bemutatásra kerül a csányi dinnyések tetőkunyhója, egy Maklári egysejtű ház levéltári források alapján, a parádi palóc ház zsilipelt szerkezetével és a noszvaji Gazda-ház a bükkaljai építészet jegyeit tükrözve.

Interaktív elemek:

- levéltári források, adattári dokumentációk értelmezése
- veremház makett értelmezése

3. óra

A 18-19. századi magyar paraszti lakóházak Észak- Magyarországra jellemző külső jellegzetességeit – falazat, tetőszerkezet- tetőformák, díszítés, tüzelőberendezés utcaszerkezet- mutatjuk be.

Az északi háztípus a 16. századtól megjelenésében egy visszafogottabb típust alkot. A többhelyűvé válás a 15. századtól kimutatható, amelynek egyik oka a tüzelőberendezés változása. A füsttelenített lakótér csak a 19. század elejére alakul ki vidékünkön. A jobbágyfelszabadítást követően a polgárosodás hatására sorra felbomlik a háztípus hagyományos rendje. A parádi és noszvaji makettek segítségével sorra vesszük a hagyományos háztípus funkcionális elemeit.

Interaktív elemek:

- levéltári források, adattári dokumentációk értelmezése
- egysejtű ház, parádi és noszvaji makett értelmezése

4. óra

Sétát teszünk Egerben, ahol a már ismert szerkezeti elemeket keressük meg az egyes háztípusokon. Megfigyeljük a polgári építészet azon jegyeit, melyet a parasztság díszítőelemként tovább használt. A Maklári hóstya lakóházait beazonosítjuk a gyűjteményben található régi fotók segítségével.

Interaktív elemek:

- párhuzamok keresése saját élmény alapján
- szerzett ismeretanyag elmélyítése, használata

5. óra

A parádi zsilipelt ház makettjét elemire bontva kapják meg. Az egyes alkotóelemeket felismerve rekonstruálni kell a kész épületet. Az épülethez hozzátartozik a csűr és hidas együttese is, az elemeket egymáshoz illesztve egy palóc telket tudnak rekonstruálni. A térhasználat sajátos jegyei is leolvashatóvá válnak egy telken belül.

Interaktív elemek:

- makett építés
- szerzett ismeretek felidézése, elmélyítése
- térbeli gondolkodás fejlesztése

Fejlesztendő kompetenciák

Személyes kompetenciák: nyitottság, érdeklődés, kreativitás, önkifejezés, elkötelezettség, kezdeményezőkézség, találmányosság

Szociális kompetenciák: együttműködő- készség, tolerancia, kapcsolatteremtés, kapcsolatépítés

Kognitív kompetenciák: Problémamegoldó- készség, kritikai gondolkodás, kutatói szemlélet, történelmi érzék, kombináció, értelmező kibontás

Nevelési, oktatási célok

- Az erkölcsi nevelés
- Nemzeti öntudat, hazafias nevelés
- Európai azonosságtudat
- Önismereti és társas kapcsolati kultúra fejlesztése
- Énkép, önismeret
- Felkészülés a felnőtt lét szerepeire
- A tanulók megismerik lakóhelyük, szülőföldjük természeti adottságait, hagyományos gazdasági tevékenységeit, néprajzi jellemzőit, történetének nevezetesebb eseményeit, jeles személyeit. A tanulási folyamatban kialakul az egyéni, családi, közösségi, nemzeti azonosságtudatuk.
- A megszerzett ismeretek birtokában képesek lesznek értelmezni a más tantárgyakban felmerülő népismereti tartalmakat.

Múzeumi óra

ÍGY ÉLTEK, ÍGY ÉLJÜK...

5 alkalom, 2x45 perc

Témák:

1. óra – Élet a kora újkori Magyarországon

Az órán tisztázzuk a történeti és földrajzi hátteret. Áttekintjük, a kora újkorban hol élnek az emberek (makro és mikro társadalom szintjén), tehát a lakóegység típusokat és a lakóhelyeket (falu, város, uradalom). Ezekre milyen szabályok, rendeletek vonatkoznak, tehát a társadalmi hátteret, és egyáltalán a kora újkorban megjelenő társadalmi rendszert is itt tekintjük át. A társadalom átformálásához a koraszak nagy változása a protestantizmus is hozzájárul. Mivel Eger török-kor előtti történetét nagyban meghatározza az egyházi kapcsolódás, így az egyházi felépítést, a katolikus-protestáns viszont, és a Kárpát-medencében megjelenő felekezeteket is itt nézzük át.

Lakó és élettér a kora újkorban

- Falu
- város
- uradalom

Falusi és város térhasználat

Lakóegységek:

- veremház,/földfelszíni ház
- osztatú ház/ városi lakóház
- uradalmi központok (vár, kastély, palota)

Belső térhasználat (milyen helyiségek vannak?)

Egyház és társadalom a középkorban és a törökkorban

- egyház felépítése a középkorban
- rendek megjelenése
- protestantizmus
- felekezetek a Kárpát-medencében

2. óra – Gasztronómia, gyógyítás, orvoslás

I. Gasztronómia

A kora újkor az étkezési szokásokban is változásokat hozott Európában és a Magyar királyságban. Tárgymásolatok, korabeli könyvek segítségével nézzük át a korszak étkezési szokásait.

Témák:

- Étkezési szokások a különböző társadalmi csoportoknál

- Étkezéshez használt eszközök: régi és új eszközök a táplálkozásban
- Konyha és a főzés eszközei
- Sütőház megjelenése: a kelt tészták korszaka
- Megjelenő új szokások (nyugatról: tészta, reggeli, és keletről: tea, kávé, dohányzás)

II. Gyógyítás, orvoslás

A kora újkor az orvostörténet egyik fordulópontja. A nagy háborúk (15 éves háború, 30 éves háború), illetve a járványos megbetegedések (kolera, spanyolnátha, pestis, lepra) miatt a tapasztalati úton összegyűjtött tudást ekkorra jelentetik meg írásban először. Megjelenik az igény egy tudományosabb jellegű orvoslás kialakítására. A korszak előfutára lesz a felvilágosodás során megismert precizitásnak, és alaposágnak. Ezt a középkortól eltérő, a modernitást megelőző átmeneti korszakot ismerjük meg tárgymásolatok és korabeli nyomtatott könyvek segítségével.

III. Szépségápolás

- Mit jelent a szépségápolás?
- Milyen eszközöket, anyagokat használtak a korabeli nők és férfiak Európában?
- Van-e eltérés hazánkban, itthon mi volt a szokás?

3. óra – Szórakozás és szabadidő

Mit jelent a történelemben a szórakozás?

Történeti kontextusban mi a „szabadidő”?

Témák:

- zene

A történeti korokban különféle hangszereket használtak liturgikus és profán zenéhez. Az óra folyamán egy akusztikus zenész (tekerőlantos vagy kobzos) jelenik meg egy kora újkorban használt hangszerrel. Mesél annak történetéről, a liturgikus és profán zenében betöltött szerepéről, valamint a kora újkori használatról. megismerkedünk kora újkori zene műfajokkal és darabokkal, valamint kapcsolódunk az énekmondás résztémához is, mely a kora újkori tudás- és információátadás szerves része volt.

- történetmesélés

A résztéma felveti a korabeli verbális és az írott történetek kérdését. A szóbeli történetmesélésnél a zene segítségével megismerhetjük az énekmondást, a híradás kérdését. Az írott történetek sokféle típusú történetet jelentenek, így a fabuláktól az énekmondókon át a históriáig, regényeken át a Bibliáig sokféle kora újkori nyomtatott műfajjal megismerkedünk. A nyomtatás és a széles körű olvasás elterjedésével új lehetőségek nyíltak meg a korszak embere számára. A téma magában foglalja az írás-olvasás elterjedését és a nyomtatás alkalmazását is.

— játék

A játéknak sokféle fajtája lehet, és nem csak gyermekjátékokat értünk alatta. A kora újkorból származó ábrázolás, leírás és akár a játékokat tiltó rendelkezés is megjelenik, melyeken keresztül láthatjuk melyik időtöltési formát kedvelték a korszak emberei.

— vadászat

Az egyik legkedveltebb időtöltés már a középkorban, bár a mindennapi betevő része is bizonyos társadalmi körökben. A résztéma során megismerkedünk az eszközökkel, szokásokkal.

4. óra – Viselet

Az óra során áttekintjük a kora újkori szépségideált, illetve a viseletek társadalomformáló szerepét. Egy magyar pár, egy nyugati férfi-női és egy török pár ruháját fogjuk megnézni, hogy láthassuk a kulturális, vallási, etnikai különbségeket. Ezek mellett különleges ruhadarabokat, a ruhák elkészítéséhez szükséges alapanyagokat, eszközöket is átnézünk, így a feldolgozóipart, a házi és céhes ipart is érintjük.

5. óra – Harcászat/ katonaélet

Ki lett végvári katona? Hogy él a végvári katona? Milyen katona-félék vannak? – Ezekkel a kérdésekkel, foglalkozunk, interaktív videókkal, fegyver és eszközmásolatok segítségével ismerjük meg a korszak katonaéletét. Kapcsolódva a korábbi zenei órához a korabeli irodalmon keresztül történeti források segítségével is felhasználjuk a kora újkori katonaélet megértéséhez.

Fejlesztendő kompetenciák

Anyanyelvi kommunikáció a korabeli szavak, kifejezések bemutatásával, tisztázásával.

Esztétikai-művészi tudatosság és kifejezőképesség, a kulturális és történelmi örökség tudatosítása, a történelmi helyzetek, szituációk megértésének elősegítése, nyitottság, önismeretre nevelés.

Szociális és állampolgári kompetencia

A gyerekek történelmi ismereteinek mélyítése

A középkori (kora újkori) hétköznapi megismertetése, az életmód bemutatása

Az akkori életmód felvázolásával, az emberek egymáshoz való viszonyának a részletes bemutatása.

Anyanyelvi kommunikációt finomítjuk a korabeli szavak, kifejezések bemutatásával, tisztázásával. Szó esik a szóbeli és írásbeli kapcsolattartásról, ezzel összefüggésben a gyerekek kifejtetik véleményüket, gondolataikat.

Esztétikai-művészi tudatosság és kifejezőkészség, a kulturális és történelmi örökség tudatosítása, művészi érzék fejlesztése, a történelmi helyzetek, szituációk megértésének elősegítése, nyitottság, önismeretre nevelés.

Nevelési célok

- A szülőföld, Eger és az 1552-es győzelem, valamint Magyarország történelmének megismertetése, megszerettetése.
- Nemzetünk múltjában fontos eseménysor a végvárrendszer kiépítése, a várak védelme, melyek az ország védelmét is jelentették.
- A tanulókkal megismertettük népünk kulturális örökségének fontos szegmensét
- Eger, mint Nemzeti Emlékhely jellemző sajátosságait, nemzeti kultúránk nagy múltú értékeit. Ismerjék meg a városi és a falusi élet hagyományait, jellegzetességeit. Érzelmekre, erkölcsi tartásukra (hazafiság, hősiesség, helyállás, tisztelet, megbecsülés) hatottunk azzal, hogy egy győzelmet mutattunk meg.

Témanap

EGRI CSILLAGOK

20 fő, 3 témanap/3 óra

Ezt a foglalkozást középiskolásoknak ajánljuk. Szó esik Gárdonyi kutatómunkájához kapcsolódóan a forrásokról, a szövegekről, a kutatás módszertanáról, a regény és a valóság különbségeiről, illetve a regény és a valóság kapcsolatáról. Kéziratmásolatok segítik, hogy bepillantást nyerjenek a gyerekek Gárdonyi műhelytitkaiba, műtárgymásolatokkal pedig mindennapjaiba, a könyvei, könyvtára segítségével pedig kutatómunkáját mutatjuk be. A gyermekek minden nap után otthoni olvasnivalót kapnak, hogy megismerkedjenek Gárdonyi műveivel, gondolatvilágával, bölcsességével.

1. nap

Látogatás a Gárdonyi Géza Emlékházban

Az író otthonának bemutatása, műhelytitkainak, munkamódszereinek megismertetése, könyvtárának felfedezése.

A foglalkozás második felében a foglalkoztató teremben a műtárgymásolatok segítségével bővítjük a múzeumban szerzett ismereteket. Megismertetjük Gárdonyi sajtógyűjteményének egyes érdekes darabjait, Gárdonyi néhány különleges témájú levelét, köztük az utolsót is. Cédulái alapján szót ejtünk tervezett műveiről is.

Interaktív elemek:

- Riport készítése az íróval húzott tematikák alapján (Gárdonyi a tudós, Gárdonyi műhelytitkai, Gárdonyi hétköznapijai, Gárdonyi hősei)
- Kéziratolvasó („fordító”) verseny kevésbé ismert kifejezések gyűjtésével
- Egy választott tervezett mű témavázlatának elkészítése

2. nap

Látogatás az *Egri csillagok, mítosz és valóság* című kiállításban.

A kiállításban a három évszámot (1552, 1901 és 1552) körüljárva elsősorban az alkotómunka szépségeit és nehézségeit mutatjuk be. Szó esik a valóságról és az adaptációk különlegességeiről, több ismert klisé és mítoszt megvizsgálunk, beszélünk az alkotói szabadságról, a kutatómunka fontosságáról. A terem végében újra játszunk az ostromot az óriás puzzle és szövegkártyák felhasználásával. Összevetjük Gárdonyi várát a ma ismert várral.

A foglalkozás második felében a foglalkoztató teremben megnézzük az *Egri csillagok* című film egy részletét, átnézzük Gárdonyi forrásait, felhasznált irodalmait, párhuzamokat keresünk és összehasonlítjuk ezeket egymással és a történelmi valósággal.

Interaktív elemek:

- Új karakterek és események kidolgozása Gárdonyi regényébe
- Gárdonyi számos történelmi regényt szeretett volna még írni. Kisebb csapatokban dolgozva egy-egy regény témavázlatát készítjük el. Hősöket formálunk, mellékszereplőket alkotunk.

3. nap

A harmadik napon a titokzatos Gárdonyi címmel élő irodalmi bemutatóra kerül sor. A gyerekek találkozhatnak Gárdonyi Géza szerelmével, Milával, egy korabeli újságíróval és orvos barátjával. A bemutató után a karakterek természetesen szóra bírhatóak.

A foglalkozás második felében az otthon olvasott és válogatott irodalmi részletek alapján műsort szerkesztünk, melyet elő is adunk, videóra veszünk. A programot a gyerekek később bármikor előadhatják iskolájukban. A munka során elsajátítjuk az irodalmi programok szerkesztésének néhány „trükkjét”.

Fejlesztendő kompetenciák

Anyanyelvi kommunikáció – szóbeli és írásbeli kapcsolattartás, vélemények, gondolatok kifejezése, Gárdonyi valóságértelmezésének megismertetése, különböző típusú szövegek megismerése, felfedezése, esztétikai minőség tisztelése, olvasás népszerűsítése, világos kifejezésre oktatás

Esztétikai-művészi tudatosság és kifejezőképesség – kulturális és irodalmi örökség tudatosítása, művészi érzék fejlesztése, műalkotások megértésének elősegítése, nyitottság, esztétikai érzék fejlesztése, önismeretre nevelés

Nevelési, oktatási célok

- korábban született szövegek megfigyelése
- elemző, értelmező olvasásra szoktatás
- irodalom olvasás, mint élmény megismertetése
- kreatív elbeszélési és történetírási gyakorlatok
- témák, élethelyzetek, motívumok közötti kapcsolódási pontok felfedezése, elemzése
- morális gondolkodás, ítéletalkotás
- annak tudatosítása, hogy az irodalom, a történelem a kulturális emlékezet fontos része
- jegyzetelés, adatkezelés fejlesztése
- ítélőképesség, erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

Témanap

MESTERSÉGEK CÍMERE

20 fő, 3 témanap/3 óra

A népi kismesterségeket bemutató tematikus foglalkozásainkat középiskolások számára ajánljuk. A tömeges termelés megjelenésével a nagy szaktudással rendelkező mesterek a múlt század első felében elsorvadtak. A népi iparművészet támogatásával néhányan tovább tudták örökíteni családjuk generációkon át ívelő szakmai tudását. A tematikus hét során bemutatjuk három régi mesterség történelmi hátterét, technikai tudását, a funkcionális létét és továbbörökítésének lehetőségét a középiskolás diákok számára. A három kiválasztott mesterség a mézeskalácsos, a kékfestő és a fonó köré szerveződnek, melyek a XX. század elején tájegységünkön még jelen voltak.

1. nap

Kékfestés

A népviselet színes alapanyagának előkészítéséhez használták régen a kékfestő eljárást. A kékfestő mesterek hagyományos technikáját idézzük föl a foglalkozás elején fotók segítségével, műtárgyak és demonstrációs tárgyak segítségével. Az Indiából behozott indigó festőanyagot alkalmazó textilfestési eljárás a nyugati országokból teret hódítva térségünkben Gyöngyösön és Mezőkövesden hozott létre önálló műhelyeket. A népviselet városiasodása a II. világháború után hanyatlásnak indította a közel 300 éves mesterséget.

A foglalkozás elején bemutatjuk a szakma történetét, megbeszéljük, hogyan tudott továbböröklődni és vált családi vállalkozássá napjainkban. A diákoknak lehetőségük lesz egy ma is élő mester családi történetéről érdeklődni, így a történelem és a személyes interakciók még jobban mélyíthetik a tudást. A foglalkozás második felében az eljárás technikáját ismerhetik meg, kézbe vehetnek eredeti nyomódúcokat, különbséget teszünk boltban vásárolható és mesterember készítette kékfestős anyagok között.

A foglalkozás végén eredeti nyomódúcok segítségével, formai tervezést követően elkészíthetik saját terítőjüket.

Interaktív elemek:

- Riport készítése a mesteremberrel
- Növény felismerés: festőcsüleng, indigó
- Eredeti nyomódúcok kézbevétele
- Tárgyalkotás: terítő nyomdázása

2. nap

Mézeskalácsos

A XIII. században céhbe tömörült mesterség először a kolostorokban terjedt el, majd a török kiűzését követően német és osztrák hatásra a magyarországi északi részén is teret hódítottak. Elsősorban vásárokon, búcsúkon árusították a helyi mesterek elsősorban a parasztság számára.

A középiskolás korosztály megismerkedhet a céhes étellel, a mesterség történelmi hátterével, a technikai felszerelés alapeszközeivel. Betekintést kapnak az egri Ódry család történetébe, akik a mézespuszedlik mellett gyertyamártással is foglalkoztak. Az alföldi központ területéből. Debrecenből érkezik hozzánk Radics László, aki jelenleg az országban az egyedüli, aki a Népművészet Mestere címmel rendelkezik mézeskalácsosként. A család 3 generáción keresztül foglalkozott a mesterséggel. A gyerekek kérdezhetnek tőle és 150 éves saját formáit is bemutatja.

A foglalkozás következő részében a tézstaféleségek három típusát ismerhetik meg: a tányért, a toknit és a bábot. Majd betekintést kapnak a típusok szerinti díszítési módokba.

Az előzőleg begyúrt nyers tézstából kalácsot süthetnek kemencénkben, melyet az ismert díszítési eljárás szerint díszítünk.

Interaktív elemek:

- Interjú készítése Radics László mesterrel
- Eredeti dúcok kézbevétele
- Tárgyalkotás: mézeskalács készítés és díszítés

3. nap

Fonó, szövő

A tematikus nap során a női társas munka alapját a fonót szeretnénk bemutatni a diákoknak. Az őszi betakarítástól a farsangig tartó időszak a benti társas munkáknak adott teret. Ezek közül a fonást és a szövés alaplépéseit szeretnénk bemutatni.

Az óra első felében felidézzük a fonók hangulatát, így a szokások, tilalmak mellett a folklorisztikát is előtérbe helyezzük. Ezt követően betekintést kapnak A mester segítségével a guzsaly és rokka használatába. Fontosnak érezzük a vászon készítéséhez használható alapanyagok megismerését: így a kender, len és csalán növényeket. A gyűjteményi anyagból eredeti tárgyakat is megnézhetnek ehhez kapcsolódóan.

A foglalkozás második felében váltós szövőkereten mindenki kipróbálhatja a szövést.

Interaktív elemek:

- Interjú készítése a mesterrel
- Eredeti textilek kézbevétele
- Tárgyalkotás: szövés, fonál készítése kenderből, gyapjúból

Kompetenciák

Személyes kompetenciák: nyitottság, érdeklődés, kreativitás, önkifejezés, elkötelezettség, kezdeményezőkézség, találékonyság

Szociális kompetenciák: együttműködő- készség, tolerancia, kapcsolatteremtés, kapcsolatépítés

Kognitív kompetenciák: Problémamegoldó- készség, kritikai gondolkodás, kutatói szemlélet, történeti érzék, kombináció, értelmező kibontás

Nevelési, oktatási célok

- Az erkölcsi nevelés
- Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

- európai azonosságtudat
- Önismereti és társas kapcsolati kultúra fejlesztése
- énkép, önismeret
- felkészülés a felnőtt lét szerepeire
- A testi és lelki egészségre nevelés

Témanap

Egriek, vitézek!

3 nap/3 óra

A három témanap három nagyformátumú, Egerhez kötődő történelmi személyiséggel foglalkozik. A foglalkozások során a társadalmat, a társadalmi felépítést vizsgáljuk a XVI-XVII. században. Szó esik a nemesek, polgárok sorsáról, szerepéről Magyarországon. A foglalkozások középpontjában a Homo Novus áll. Az új, felemelkedő nemesi réteg életmódját, hétköznapijait, otthonait, divatját tekintjük át.

A három híres nemes bemutatásának gondolatmenete:

Dobó István

Dobó István életútját, egri évei.

(Érdekes párhuzamok: Nádasdy Tamás, Batthyány Ádám, Eszterházy Miklós) Nemesi házasságok és női szerepek a XVI-XVII. században. A reformáció kialakulása és szerepe a nemesi élet mindennapjaiban. Nemesi mecenatúra.

Életpálya modellek felvázolása.

Balassi Bálint

Vitézi irodalom és élő zene, oktatás, peregrináció, udvarlás, szerelem, reneszánsz udvari zene.

Balassi egri évei, vitézi versei, a végvári vitézi élet.

Középkori játékbárlang. kártyajáték, malomjáték, stratégiai játékok, vitézi virtus.

II. Rákóczi Ferenc

Visszafoglaló háborúk. Erdély kialakulása, szerepe. Külpolitikai tényezők. Magyarország helyzete Európában. Rákóczi Egerben.

Rákóczi és a Rákócziak életútja. Nők a Rákóczi családban. (Lórántffy Zsuzsanna, Báthory Zsófia, Zrínyi Ilona)

Rákóczi külföldön. (Párizs és Rodostó) Társasági élet Európában.

Fejlesztendő kompetenciák

Anyanyelvi kommunikáció a korabeli szavak, kifejezések bemutatásával, tisztázásával.

Esztétikai-művészi tudatosság és kifejezőképesség, a kulturális és történelmi örökség tudatosítása, a történelmi helyzetek, szituációk megértésének elősegítése, nyitottság, önismeretre nevelés.

Szociális és állampolgári kompetencia

A gyerekek történelmi ismereteinek mélyítése

A középkori (kora újkori) hétköznapiak megismertetése, az életmód bemutatása

Az akkori életmód felvázolásával, az emberek egymáshoz való viszonyának a részletes bemutatása.

Anyanyelvi kommunikáció

Korabeli szavak, kifejezések bemutatása, tisztázása. .

Esztétikai-művészi tudatosság és kifejezőképesség

A kulturális és történelmi örökség tudatosítása, művészi érzék fejlesztése, a történelmi helyzetek, szituációk megértésének elősegítése, nyitottság, önismeretre nevelés.

Nevelési célok

- A szülőföld, Eger és az 1552-es győzelem, valamint Magyarország történelmének megismertetése, megszerettetése.
- Nemzetünk múltjában fontos eseménysor a végvárrendszer kiépítése, a várak védelme, melyek az ország védelmét is jelentették.
- A tanulókkal megismertettük népünk kulturális örökségének fontos szegmensét

Tábor

VÁRTÁBOR

4 nap, 4 óra/nap

1. nap

A Vártábort hátrányos helyzetű diákoknak tervezzük. Így ezek a gyerekek is részt vehetnek olyan nyári programon, amelyre normál körülmények között nem lenne lehetőségük. Ezeknek a gyerekeknek elsősorban azt szeretnénk megmutatni, hogy a múzeum jó és izgalmas hely, a történelem és az irodalom, a képzőművészet megérthető, szerethető tudományok. arra szeretnénk őket megtanítani, hogy a tanulás nem unalmas tevékenység, a tudás elsajátítása pedig az élet része lehet. Számos esetben a történelmi személyeket – nem csak a hírességeket, hanem a hétköznapi embereket is – példaképpé állítjuk, a változatos módszereket felvonultató foglalkozások során pályaaorientáció

is zajlik. maradandó élményeket szeretnénk nyújtani, amelyek felidézésével hatékonyabban tanulhatnak a későbbiekben, jobban megérthetik a tananyagot. A négy nap alatt közösséget fejlesztünk, az együttélés szabályaira tanítjuk a gyerekeket.

A megérkező diákokat egy vitéz „lajstromba veszi”, vagyis mindenki választhatott egy tetszőleges fegyvernemet. Ez a fegyvernem-választás a későbbi játékok során többször segíti a szervezést, a csoportokra osztást. A gyerekek már az első napon szembesülhetnek azzal, hogy harcok, csaták, országformáló történelmi események helyszínén tartózkodnak, és maguk is „átlényegülhetnek”, részeseivé válhatnak az eseményeknek.

Az ismerkedést, jelenléti ívek kitöltését követően a táborozók egy fáklyás kazamata vezetés során fedezik fel az egri vár történelmét. Ezt követően Gárdonyi-életművet tanulmányozzuk a *Gergőke és Vicák* című múzeumpedagógiai foglalkozás keretén belül. Műtárgymásolatok segítségével ismertetjük meg a gyerekeket az író műhelytitkaival, majd az író otthonában is látogatást teszünk, ahol folytattuk a Gárdonyi életmű megismertetését. A foglalkozás végén a gyerekek tovább gondolják Gárdonyi regényét. Mindenki beleírhatja magát a történetbe egy új szerep kitalálásával. (Lajstromjáték)

Ebéd után, a könyvekhez kapcsolódva, az olvasást tovább népszerűsítve a papírmerítés mesterségével ismerkednek meg a tábor résztvevői egy filmvetítés és előadás során, majd maguk is kipróbálhatják a mesterség fogásait Vincze Kristóf mester segítségével. Saját vízjeles papírt meríthettek, illetve töltő tollal írhattak merített papírra. Ezen a napon kerül sor a mézeskalácssütésre és bemutatóra is. A régi mesterségek, eszközök bemutatása múzeumpedagógiai tevékenységünk egyik legfontosabb eleme.

2. nap

A napot a szokásos adminisztrációt követően fegyverfoglalkozással kezdjük, melyet a Bethlen Hagyományőrség tart. Tovább mélyítjük a gyerekek történelmi ismereteit, jobban megismerik azokat a fegyvernemeket, amelyeket maguknak választottak. A foglalkozás legizgalmasabb része az, amikor a bemutatott fegyvereket kézbe is vehetik, illetve egy puskát egy fegyveres interpretáció keretében elsütik. (A frontális oktatást számos modern módszerrel kiegészítjük: élő történelem, fegyveres interpretáció, stb...)

A középkori (kora újkori) hétköznapok megismertetése, az életmód bemutatása tovább folytatódott az „Óra, násfa, nyoszolya” című foglalkozáson, melyet szintén a Bethlen Hagyományőrség tart. A főúri életmódot szintén interpretáció és élő történelem keretén belül ismerhetik meg. Az akkori életmód felvázolásával, az emberek egymáshoz való viszonyának a részletes bemutatásával a szociális és állampolgári kompetenciát fejlesztjük.

A délután folyamán az Apródiskolában lehet kipróbálni a délelőtt szerzett ismereteket.

3. nap

A harmadik napon tovább mélyítjük a gyermekek mesterségbeli ismereteit. Ónodi Mátyás az üvegfestés, Herczeg István pedig a rézkarckészítés mesterségével ismerteti meg a gyerekeket. Erre a napra is tervezünk kiállítás látogatást *Az egri vár története* című kiállításba. Kiemelt szerepet kap a noszvaji templom famennyezete, amely remek alkalmat ad arra, hogy a fafestés, a fametszet készítésének mesterfogásaival ismerkedjenek a gyerekek.

4. nap

A negyedik napon vitézi próbát tesznek a gyerekek, amely során nem csak ügyességükről, hanem az itt szerzett ismeretekről is számot adnak. A nap végén a sikeresen próbát tett gyerekeket az egri vár vitézévé avatjuk.

Kompetenciafejlesztés és nevelés célok:

Az anyanyelvi kommunikációt finomítottuk a korabeli szavak, kifejezések bemutatásával, tisztázásával. Szó esik a szóbeli és írásbeli kapcsolattartásról, ezzel összefüggésben a gyerekek kifejthetik véleményüket, gondolataikat.

Fejlesztjük az esztétikai-művészi tudatosságot és kifejezőkészséget, a kulturális és történelmi örökség tudatosítását, művészi érzéket, a történelmi helyzetek, szituációk megértését, nyitottságot, önismeretre nevelést valósítottunk meg.

A hatékony, önálló tanulási kompetencia fejlesztése ezen a napon is megvalósul a táborban. Egyénileg és csoportban egyaránt képesek tanulni, ismereteket elsajátítani. A tanulókkal megismertetjük népünk kulturális örökségének fontos szegmensét, Eger, mint Nemzeti Emlékhely jellemző sajátosságait, nemzeti kultúránk nagy múltú értékeit. Megismerik a városi és a falusi élet hagyományait, jellegzetességeit. Érzelmekre, erkölcsi tartásukra (hazafiság, hősiesség, helytállás, egymás és a múlt tisztelete, megbecsülése) hatunk.

Korabeli ruhákba öltözhetnek. Szó esik a női és férfi szerepekről, a divatról, a szokásokról. Élővé tesszük a történelmet. (Living history)

Szociális és állampolgári kompetencia.

Ebben a táborban a saját ismerős diáktársakon kívül egy másik intézmény diákjaival is együtt kell működni. Egy idegen közösségbe való beilleszkedést segítjük elő.

A szülőföld, Eger és az 1552-es győzelem, valamint Magyarország történelmének megismertetése, megszerettetése volt a legfontosabb célunk. Nemzetünk múltjában fontos eseménysor a végvárrendszer kiépítése, a várak védelme, melyek az ország védelmét is jelentették.

Múzeumi óra óvodásoknak

OviVár

5 alkalom, 15 fő/alkalom

Az óvodás nagycsoportos korú gyermeknek szóló múzeumpedagógiai foglalkozások tervezésénél figyelembe lett véve az egyes óvodák nevelési programjában meghatározott, évre szóló fejlesztési cél. Ezek esetünkben a mozgás fejlesztése és a személyes kapcsolatok (gyermek-gyermek, gyermek-szülő) fejlesztése.

A múzeumpedagógiai foglalkozásokon alkalmazott módszerek segítenek az óvodai nevelési célok megvalósulásában. A különböző mozgásforma, testnevelési játék, mese, bábjáték az életkori sajátosságoknak megfelelően lett tervezve.

A mozgás jelentősége az óvodás gyermek fejlődésében:

A kisgyermekkorban a legnagyobb a mozgás jelentősége. A személyiség valamennyi szegmensét fejleszti. A mozgás cselekvésen játékon keresztül tapasztalja meg önmagát, társait és az őt körülvevő világot. A mozgás élménye segíti énképének formálódását.

A torna, és a mozgásos játékok fejlesztik a gyermekek természetes mozgását (járás, futás, ugrás, támasz, függés, egyensúlyozás, dobás). Fejlesztik a testi képességeket, mint az erő, ügyesség, gyorsaság, állóképesség. Kedvezően befolyásolják a gyermeki szervezet növekedését, teherbíró-képességét és az egyes szervek teljesítőkéességét. Fontos szerepük van az egészség megőrzésében, megóvásában. Felerősítik és kiegészítik a gondozás és egészséges életmódra nevelés hatását. A mozgáskultúra fejlesztése mellett segítik a térben való tájékozódást, a helyzetfelismerést, valamint a személyiség akarati tényezőinek alakulását.

Testnevelési játékok:

Az óvodáskorú gyermek legtermészetesebb tevékenysége a játék és a mozgás. A testnevelés legértékesebb anyagai a játékok.

A játék során fejlődnek a gyermekek mozgásszervei, testi képességei. Hatására fontos személyiségtulajdonságok alakulnak ki, mint például a bátorság, fegyelmezettség, kitartás, együttműködés, ötletgazdagság, akarat, leleményesség. A páros versengések, sor- és váltóversenyek,

csapatjátékok segítik a közösség kialakulását. A játékban való részvétel során a gyermek megismeri saját képességeit. A közösség minden tagja egyénileg maximális teljesítményre törekszik.

A gyermek megtanul a játékszabályok keretein belül agresszivitástól mentesen küzdeni. A játék közben saját magát is megismeri. Megtanulja a sikerek mellett az esetleges kudarcokat is elviselni.

A testnevelési játékok hasznosan alkalmazhatóak más foglalkozások keretében is.

A **mesék, versek** hallgatása, az ismeretek megszerzésének egy sajátos módja.

Segít az esztétikai, érzelmi, erkölcsi nevelésben. A mese a közösségi, szociális érzelmek alakítója, értelmi képesség fejlesztő, anyanyelvi és kommunikációs képesség fejlesztő.

A foglalkozásokban több **mondóka, gyermekvers, verses mese, történet, elbeszélés** is található.

Különösen kedvelt a **bábjáték**, ami összetett élményt kelt, a teljes személyiséget fejleszti: nyelv/tárgy/mozgás esztétikája, segíti az érzelmi azonosulást, fejleszti a produktív és reprodukív fantáziát, a verbális- és metakommunikációt, a mozgás koordinációt, fokozza az önbizalmat, a báb mögé bújva a gyermek bátrabban szólal meg, könnyebben leküzdö a gátlásait.

A foglalkozások időtartama 30-40 perc

Helyszín: Egri vár, Gárdonyi Emlékház és Várműhely (tarisznyavár)

1. "Bóbita, Bóbita épít,

Hajnali ködfal a vára,

Termeiben sok a vendég,

Törpe király fia, lánya.".....

A foglalkozás bevezető részében - vetítés során - arra keressük a választ, hogy mikortól, és miért építettek várakat? Milyen anyagból készültek, mik a legfontosabb építészeti elemei?

Az óra fő részében, a várséta során megismerkedhetnek a gyerekek az Egri Várral, annak jellegzetes elemeivel, épületeivel.

Visszatérve a terembe „puzzle a puzzle-ban” játékot állítanak össze. A nagy puzzle darabokból a jelenlegi vár alapját rakják ki, majd a kisebb, az épületeket tartalmazókat helyezik a megfelelő helyekre.

2. „Aki nem lép egyszerre, nem kap rétest estére!”

Apródiskola

Az egykor a várakban tartózkodó katonák a kiképzésük során váltak alkalmassá feladatukra.

A gyerekek a foglalkozáson olyan játékos feladatokat oldanak meg, amelyek után képzeletbeli vitézzé avatjuk őket. 6 állomáson ügyességi próbát tesznek, melynek teljesítését a Vándorkönyvben pecséttel igazoljuk.

Próbatételek: settenkedő, dobon borsó, célba dobó, mocsárjáró, ágyúgolyó gurítás, hordólovaglás.

**3. Pont, pont vesszőcske,
Készen van a fejecske.
Kicsi nyaka, nagy a hasa,
Készen van a török basa.**

Ki is az a török basa?

Az egri vár története kiállításban a képek, ábrázolások alapján megkeressük, hogy nézett ki. Milyen ruhát hordott, mi volt a fején? A gyerekek közül egy jelentkezőt felöltöztetünk törökös ruhába.

A foglalkozás végén a Török és a tehenek című bábelőadást nézik meg és utána saját maguk bábozzák el a szöveg felolvasása közben.

4. Nagyapó tréfái – Gárdonyi Géza élete és meséi

Az óra első felében Gárdonyi Géza házába látogatunk. A ház bemutatása során az íróról, az életéről, munkásságáról kapnak fontosabb tudnivalót a gyerekek.

Az emlékház meglátogatása után a várban folytatjuk a foglalkozásunkat.

Hogyan lehet várakat rajzolni? c. elbeszélést hallgatják meg a gyerekek, majd megpróbálják az olvasottak alapján elkészíteni saját várukat.

5. Vetélkedő – társasjáték

Egy olyan, az előző foglalkozások alapján összeállított társasjátékon és egyben vetélkedőn vehetnek részt a gyerekek, ahol az addig elhangzott ismeretek és játékok felidézésével versenghetnek és szórakozhatnak a kis csapatok.

A várat ábrázoló nagy játékmezőn dobókockával haladnak az előzetesen kialakított csapatok és az egyes állomásokra érve mindannyian megoldják, elvégzik a feladatot. a jó megoldásokat „tudásmorzsákkal” (műtárgyak képeivel) értékeljük, és az a csapat győz, amelyik a játék végén a legtöbbet gyűjtötte.

EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREK

A Dobó István Vármúzeum 12 intézménnyel köt együttműködési szerződést. 3 óvoda, 3 Heves megyei iskola illetve 6 egri iskola vállalta az együttműködést. Az iskolák és az óvodák is régóta partnereink, nagy örömmel vették a megkeresést és szívesen csatlakoztak programunkhoz.

1. Szivárvány Óvoda
Dr. Hibay Károly Tagóvoda
2. Szivárvány Óvoda
Katica Tagóvoda
3. Szivárvány Óvoda
Csillagfény Tagóvoda
4. Egri Balassi Bálint Általános Iskola
5. Balassi Bálint Általános Iskola és Előkészítő Szakiskola Tinódi Sebestyén Tagiskolája
6. Pásztoryölgyi Általános Iskola és Gimnázium
7. Neumann János Gimnázium, Szakgimnázium és Kollégium
8. Egri Szilágyi Erzsébet Gimnázium és Kollégium
9. Eszterházy Károly Egyetem Gyakorló Általános, Közép-, Alapfokú Művészeti Iskola és Pedagógiai Intézet
10. Eszterházy Károly Egyetem Gyakorló Általános Iskola
11. Mátraderecskei Általános Iskola
12. Kompolt-Nagyúti Általános Iskola

A projekt rövid és hosszú távú hatásai

Rövid távú hatások

- 11 új foglalkozás kidolgozása történik meg, amellyel bővíthetjük múzeumpedagógiai kínálatunkat.
- 12 intézménnyel kötünk együttműködési szerződést, ezekkel az óvodákkal és iskolákkal tovább mélyül a kapcsolatunk.
- Múzeumpedagógiai szemléltető és demonstrációs eszközeink köre bővül.

Hosszú távú hatások

- A velünk szerződő iskolák és óvodák hosszú távú stratégiai partnereinkké válnak
- Az együttműködés során új gyakorlatok kidolgozása és kipróbálása történik meg, új módszerek megismerése, alkalmazása történik. Ezek lehetővé teszik, hogy MÓDSZERTANI MŰHELY jöjjön létre, melynek legfontosabb feladata, hogy utat és példát mutasson a múzeumok és iskolák szorosabb együttműködéséhez illetve a tananyag és a múzeumpedagógiai módszerek ötvözéséhez.